

Het anker van de woordvoerder

Van woordvoerders wordt veel verwacht: wendbaar zijn én grenzen stellen. Hoe is dat, met alle spanningen die zich momenteel voordoen in de samenleving en de politiek? Experts Youssef Eddini, Eva Kuit en Bart van Leeuwen aan het woord over wat schuurt en wat uitkomst biedt. “Als woordvoerder moet je helpen om persoonlijk te durven zijn.”

‘Er is een overvloed aan informatie, vaak aangeboden in bubbels. Om nog maar te zwijgen over zaken als nepnieuws en trollenlegers’

Wat zie je gebeuren in het vak van woordvoerder?

Eddini: “Als woordvoerder wil je een genuanceerd verhaal brengen, maar de omgeving beschouwt nog maar weinig als echt neutraal. De dynamiek is echt veranderd. Het politieke en maatschappelijke debat is behoorlijk verhard. Het vertrouwen in politiek en overheid is enorm gekelderd, vrijwel alles wordt gepolitiseerd. Er is een overvloed aan informatie, vaak aangeboden in bubbels, zonder dat mensen dat beseffen. Om nog maar te zwijgen over zaken als nepnieuws en trollenlegers. Het is voor woordvoerders een uitdagende realiteit.”

Kuit: “Met het huidige kabinet wordt nog helderder hoe het schuurt, maar het is wel belangrijk om dit in een historisch perspectief te plaatsen. Dit is al zeker 25 jaar aan de gang. Ik werkte in het pre-Fortuyn-tijdperk als journalist in Rotterdam. Ik zag toen ook al dat je als topambtenaar de wind in de rug had als je met de PvdA, destijds de dominante partij in de stad, sympathiseerde. Door de tijden heen hebben woordvoerders zich altijd te verhouden tot het krachtenveld van politiek, organisatie en media waarin ze werken.”

Van Leeuwen: “Fortuyn was iemand van pittige uitspraken, maar je ziet nu met Trump dat ook onwaarheden blijkbaar getolereerd worden. Mensen die op hem gestemd hebben, vinden blijkbaar andere dingen zó belangrijk dat ze bereid zijn om bepaalde fouten of tekortkomingen door de vingers te zien. Maar Nederland is toch wezenlijk anders. Door het meerpartijenstelsel is er een andere dynamiek. Ik zie wel dat persoonlijke reputatie steeds belangrijker wordt. Alleen al het feit dat je in opspraak raakt kan leiden tot vertrek of aftreden. Voorbeelden zijn er legio. Denk aan Plasterk die zich terugtrekt als kandidaat-premier, of aan voormalig Tweede Kamervoorzitter Arib.”

Wat vraagt dit van woordvoerders?

Eddini: “Goed kunnen praten en schrijven is niet genoeg. Strategisch inzicht is echt een must. Je moet het geheel kunnen overzien, wendbaar zijn, in staat zijn te denken in scenario’s en te anticiperen.

Daarnaast is je vocabulaire van belang. Taal doet ertoe. In een gepolariseerde wereld moet je de juiste woorden op het juiste moment gebruiken bij de juiste doelgroep. En in dit tijdsgewricht kun je niet zonder moreel kompas. Er wordt veel gevraagd van woordvoerders, dan moet je je eigen grenzen bewaken en ‘nee’ kunnen zeggen.”

Kuit: “Ik raad woordvoerders aan om het gesprek met hun bestuurder over gevoelige of lastige zaken te voeren vanuit hun eigen waarden. Dat betekent dat je dus van tevoren moet nadenken wat je van kwesties vindt. Doe je dat niet, dan word je bij veel spanning een speelbal. Als je wel weet tot hoever je ergens in wil en kan meebewegen, dan voorkom je dat je op het moment zelf in de emotie schiet. Wat houd je voor het goede en is jouw professionele maatstaf? Die vraag kun je alleen beantwoorden als autonoom persoon. Als je jouw waarden – zonder oordeel – kunt inbrengen, dan doe je je werk goed. Dat betekent ook dat je je bewust moet zijn van je eigen sneuvelbereidheid. Dat vergt moed. Maar óók relativering. Je bent niet je bewindspersoon. Sommige dingen, die niet al te erg zijn, moet je laten gaan. Choose your battles.”

Van Leeuwen: “Nederland is een democratie. En we hebben in Nederland geen politieke woordvoerders. Het is vrijwel altijd zo dat bewindslieden het moeten doen met de ambtelijke staf, dus ook de woordvoerder die er zit. Je hoeft het niet overal mee eens te zijn. In mijn werk heb ik het altijd belangrijk gevonden om een persoonlijk anker te hebben: waarom doe ik dit werk en wat wil ik ermee bereiken? Voor mij is dat altijd geweest: de samenleving en de economie vooruit helpen. Ik respecteer het als iemand zich terugtrekt als woordvoerder wanneer hij of zij zich niet in de waarden van een partij of van een bewindspersoon herkent. Ik zit daar zelf wat neutraler in. Zolang we met elkaar proberen om tot goede besluitvorming te komen en de democratie en rechtstaat te dienen, vind ik eigenlijk ieder standpunt te respecteren en ben ik bereid om me erin te verdiepen en te onderzoeken wat dan de beweegredenen zijn. Het is goed om je te realiseren dat beleid niet van één partij afhangt maar van een coalitie. Bij complexe vraagstukken met

Youssef Eddini is managing director bij Van Luyken. Het bureau helpt organisaties grip te krijgen op hun verhaal, van strategie tot crisisaanpak en alles daartussenin. Met De Trainingsstudio helpt het klanten bij mediaoptredens hun verhaal krachtig over te brengen. Situaties worden realistisch nagebootst in de studio op het Hilversumse Media Park. Eddini is een van de ervaren professionals die als adviseur en trainer werkt met bestuurders en woordvoerders.

Eva Kuit startte in 2004 Mediavrouw na een journalistieke carrière. Zij koppelt haar ervaring in de media en politiek-bestuurlijke wereld aan kennis over wat mensen echt beweegt. Volgens haar begint een geloofwaardige overheid bij bestuurders die zich niet verschuilen achter hun functie, maar zichzelf laten zien. Met Mediavrouw traint Kuit bestuurders en woordvoerders met de mens zélf als vertrekpunt.

Bart van Leeuwen is een ervaren reputatie-, communicatie- en crisismanager, bestuursadviseur en senior-woordvoerder. Hij werkte als parlementair journalist bij Het Vrije Volk en het Parool en werd daarna woordvoerder bij het ministerie van SZW voor verschillende ministers en staatssecretarissen. Hij stapte daarna over naar de Nederlandse Vereniging van Banken. Sinds augustus 2024 werkt Van Leeuwen in de onderwijssector. Hij publiceerde recentelijk het boek ‘Door het stof - als je persoonlijke reputatie onder vuur ligt’.

‘Het benoemen van zaken die schuren, of het nou inhoudelijk is of persoonlijk, is wezenlijk’

asiel en migratie is er geen zwart-wit. Het hoort bij het werk van woordvoerder dat je je goed verdiept in de verschillende standpunten en de argumenten die daarbij worden gebruikt. Je wil begrip creëren, ook bij tegenstanders van bepaald beleid. Zo draag je bij aan wederzijds begrip over en erkenning van de verschillende standpunten.”

Hoe zie jij het vak van woordvoering in de toekomst?

Eddini: “Ik zie dat woordvoering intern, in de adviesrol, steeds meer om verbinding en samenwerking vraagt. We opereren in teams, met beleid, juridisch, financiën, HR, et cetera. We zijn geen einzelgangers, je moet steeds meer interdisciplinaire effecten meenemen in je scenario’s. Voor opleiding en ontwikkeling zie ik praktijkgericht leren als belangrijke pijler. Er is zoveel casuïstiek die je met vakgenoten kunt bespreken. Het toeslagenschandaal, boerenprotesten. Je moet simulaties doen en feedback vragen van vakgenoten.”

Van Leeuwen: “Haal woordvoerders naar binnen om hun verhaal te vertellen die op plekken zitten waar het echt heel lastig is. Laat een woordvoerder van Shell uitleggen hoe hij of zij de balans weet te bewaren tussen fossiel en verduurzaming.”

Kuit: “Het benoemen van zaken die schuren, of het nou inhoudelijk is of persoonlijk, is wezenlijk. Niet door het buiten jezelf te plaatsen maar door er juist ‘ik’ tegen te zeggen. Dat geldt wanneer je spreekt met belanghebbenden buiten de organisatie, maar ook als je bij je bestuurder aan tafel zit. Dan moet je vanuit je adviesrol de dilemma’s op tafel leggen en de moed hebben om tegenspraak te bieden. Het is mijn overtuiging dat je je bestuurder

helpt waarachtig te zijn, als die vanuit zijn eigen waarden communiceert. Niet voor niets is de titel van een leergang die wij verzorgen voor topambtenaren ‘Ken u zelve’. Als woordvoerder kun je je bestuurder bij dat proces helpen door vragen te stellen die niet alleen over de inhoud, maar ook over de gevoelswereld gaan. Waar zit zijn of haar angst? Is er iets waar hij of zij onzeker van wordt? Of boos? En wat raakt iemand? Door dat ongebruikelijke, persoonlijke gesprek aan te gaan ontstaat waarachtigheid. Door het persoonlijke te zoeken. ‘Nabijheid’ noemt Guido Rijnja dat. Als een bestuurder niet kwetsbaar durft te zijn, wordt het een functionaris. En mensen zijn niet langer bereid om naar een functionaris te luisteren. Wél naar een echt mens.”

Van Leeuwen: “Mensen zien wat er in de Verenigde Staten gebeurt en zijn bang dat dat overwaait naar Nederland. Zoals het gemak waarmee Trump zegt: ik wil Groenland. Als dat ook hier de manier van politiek bedrijven wordt, dan wordt het wel erg lastig om op een integere manier je vak als woordvoerder uit te voeren. Maar in ons systeem zitten meer checks and balances. In ons meerpartijensysteem moet je altijd compromissen sluiten en elkaar overtuigen. In dat krachtenveld zit ook de woordvoerder: een verhaal goed onderbouwen, met de goede feiten komen, objectiveren. Liegen is voor een politicus nog steeds een doodzonde en voor een woordvoerder ondergraaft dat enorm zijn of haar geloofwaardigheid. Ook misleidende framing is uit den boze. Een woordvoerder heeft in feite een intermediaire rol, die helpt om standpunten te verdiepen en te onderzoeken, om uitersten bij elkaar te brengen en van commentaar te voorzien.” —